

Program Våren 2017

**Naturskydds
föreningen**

Bra miljöval
bevakar
åt dig

Lerum Floda Stenkullen Gråbo Sjövik Tollered Olofstorp

c/o Olov Holmstrand Torphagebacken 11 • 443 38 LERUM

Besök vår hemsida
<http://lerum.naturskyddsforeningen.se>

Spindelväv i Risveden Bild: Olof Holmstrand

Bullerplank eller begränsad hastighet

Det tydligaste och största miljöproblemet i Lerums kommun är den omfattande trafik som passerar via motorvägen E20 och på järnvägen samt äger rum inom kommunens tätorter. För boende i kommunen och för var och en som besöker kommunen är det ständigt närvarande trafikbullret mycket påtagligt. Dessutom ger trafiken så höga utsläpp av växthusgaser att Lerums miljövision 2025 inte är trovärdig utan verkningfulla motåtgärder.

LNF delar den ambitiösa visionen att Lerums kommun ska bli Sveriges ledande miljökommun. Ett omfattande miljöarbete har påbörjats inom kommunens olika verksamheter och miljöfrågor har åtminstone utåt fått en framskjuten position i de olika förvaltningarnas och kommunala bolagens verksamhetsbeskrivningar. Men det är oklart hur den här visionen har brutits ner i handlingsplaner och aktiviteter samt hur delmål prioriteras och mäts. Det saknas uppenbarligen en koordinerande funktion för miljöfrågan inom kommunens förvaltning, vilket sannolikt är en förutsättning för att bedriva ett effektivt och systematiskt miljöarbete.

Lerums Naturskyddsförening har vid ett flertal tillfällen genomfört möten med företrädare för kommunen. Syftet har varit att etablera en strategi och genomförandeplan för hanteringen av buller i Vision 2025. Trots upprepade löften om uppföljning har resultatet varit "ett svart hål". Vår uppfattning är att det kommer att bli mycket svårt att uppnå den höga målsättningen i Vision 2025 och att få erkännande som miljökommun av medborgarna utan ett prioriterat och konkret arbete för att reducera trafik och buller inom kommunen.

Det finns ett så kallat tematiskt tillägg "Buller" till Lerums kommuns översiktsplan ÖP 2008. Bullerplanen är antagen av kommunfullmäktige 2009-05-28. Bland annat ingick en rangordnad åtgärdsplan. Föga förvånande var prioritet 1 och 2 åtgärder för att dämpa bullret från motorvägen E20 och Västra stambanan genom centrala Lerum. Bland de angivna åtgärderna fanns sänkt hastighet och tyst asfalt på E20 och skärmar (bullerplank) på flera delsträckor.

Lerums kommun lär ha gjort något halvhjärtat försök att få Trafikverket att sänka hastigheten och lägga ny asfalt, uppenbarligen utan framgång. Bullerplank har byggts både söder och norr om trafikstråket. Effekten är omdiskuterad och har gjort att frågan om ytterligare bullerplank inte är aktuell för närvarande. Bullerplanen visade sig alltså vara en papperstiger, trafiken fortsätter att öka liksom koldioxidutsläppen. Miljövisionens trovärdighet undergrävs.

Kommunerna Falun och Borlänge samarbetade med Trafikverket för att anpassa hastigheterna både i tätbebyggelsen och på riksvägarna. Det innebar bland annat att hastigheten på den fyrfiliga och planskilda Riksväg 50/70 fick hastigheten 80 km/tim och att gatorna inne i bebyggelsen fick hastigheterna 30 eller 40 km/tim. Vid LNF:s kontakter med Lerums kommun har vi föreslagit motsvarande samarbete med Trafikverket för att sänka hastigheten på E20 genom Lerum och Floda till 80 km/tim och hastigheterna i tätorterna till högst 40 km/tim. Sådana sänkningar skulle högst påtagligt minska både bullret och koldioxidutsläppen.

Lerums kommun, vad väntar ni på?!

Olov Holmstrand, ordförande i Lerums Naturskyddsförening

Styrelseledamöter och kontaktpersoner

Styrelse

Olov Holmstrand ordförande 105 87

E-post: olle.holmstrand@telia.com

Lars-Erik Karlsson vice ordf. 314 59

Bo Nilsson sekreterare 146 35

Dan Skarpsjö kassör 237 50

Kjell Hansson 444 80

Bertil Svensson 0709-519579

Stefan Larsson 134 53

Jan Nordin 0706-698787

Suppleanter

Ingrid Ritola 031-7025645

Kenneth Lundin 172 83

Erika Tyrberg 422 12

Adjungerad

Niclas Söderholm 0734-326677

Kontaktpersoner

Livsstil Maria Åsberg 0702 360242

Klimat Dan Skarpsjö 237 50

Botanik Kjell Hansson 444 80

Fåglar Hasse Österman 319 34

Landskap Bertil Svensson 0709-519579

(skog, jordbruk och landskapsvård)

Byggplaner Olle Holmstrand 105 87

Säveån Stefan Larsson 134 53

Stensjön Hans-Arne Olausson 152 75

Hemsidan L O Stakeberg 423 65

Amfibieskydd Kenneth Lundin 172 83

Fältbiologer Vakant

Natursnokar Erika Tyrberg 422 12

Medlemmar Olov Holmstrand 105 87

Program Ingrid Ritola 031-7025645

Valberedning

Sven Borei (Sammank.) 10987

Maria Åsberg 0702-360242

Revisorer

Sven Liljebjörn 134 51

Sven-Erik Grönqvist 227 85

Revisorsuppleant

Eva Dahllöv 425 77

Pia Hansen 185 59

Programredaktör

Dan Skarpsjö 237 50

Aktiviteter (Sammanfattning)

Mån 13 mar **ÅRSMÖTE**

☞ Sön 19 mar Rädda blåsippona

Sön 19 mar Vandringsgrupp

Ti 21 mar Möte med Göteborgs Klimatgrupp

Tors 23 mar Tidöst landskap

Lör 25 mar Landskapsvård i Stensjön

Lör 25 mar Earth Hour

Ons 29 mar Långsam vandring till Blacktjärn

Ons 29 mar Nya bostäder i Lerum

☞ Sön 2 apr Lav- och mossvandring Östad

☞ Sön 2 apr Snokarna kollar fåglar

Ons 5 apr Vandringsgrupp med start i Råhult

Lör 8 apr Landskapsvård Stensjön

Lör 8 apr SNF Länsstämman i Partille

Lör 8 apr Snick-Annes Holkverkstad

☞ Fre 14 apr Blåsippor i Ålleberg

Ons 19 apr Långsam vandring längs Säveån

☞ Sön 23 apr Vår fågelvandring vid Sjövik-Huvden

Sön 23 apr Hantverksdag för barn och föräldrar

Ons 3 maj Vandringsgrupp Gullringsbo

☞ Sön 7 maj Fågelskådningens dag

Sön 7 maj Vandringsgrupp runt Uspen

Ons 10 maj Välkommen till bokskogen

☞ Tors 11 maj Botanikvandring

Lör 13 maj Snick-Annes Holkverkstad

☞ Sön 14 maj Fågelutflugt till Kollanda mosse

Ons 17 maj Långsam Säveåpromenad i Lerum

☞ Tors 18 maj Botanikvandring

☞ Sön 21 maj Snokarna hävar i Säveån

Sön 21 maj Vandringsgrupp Ålsjöbäcken

☞ Fre 26 maj Cykeltur bland nattsångare

Sön 28 maj Vandringsgrupp i Härskogen

Ons 31 maj Kvällsvandring Svartåbäcken

☞ Tors 1 jun Botanikvandring

☞ Fre 5 jun Naturnatta med Nattskärör

☞ Tors 8 jun Botanikvandring

Fr-Sön 9-11 jun Resa til Hjo

Sön 18 jun Heldagsutflugt till Halland

☞ Sön 13 aug Ängens dag

☞ Ons 30 aug Fladdermuskväll

☞ Sön 17 sep Sträckfågelräkning

Sön 17 Sep Kulturvandring Skallsjö ängar-Knavraås

Naturskyddsföreningen våren 2017

Mars

Mån 13 mars Årsmöte.

Efter sedvanliga årsmötesförhandlingar kommer Leif Lithander, biolog på Naturhistoriska museet i Göteborg, att visa bilder och tala om vitryggig hackspett i ett större perspektiv. Har organismer med speciella önskemål en plats i den moderna skogen? Kaffe serveras. Lokal "Stenkulan" i Stenkullens skola 19:00. Frågor Olle Holmstrand 105 87.

Sön 19 mars Rädda Blåsipporna

Blåsippor är känsliga för tramp. Det nya blåsippstället vid Sävån behöver stänglas in. Vill du hjälpa till? Fika medtages. Stefan Larsson väntar vid Stenkullens station 10:00. Frågor Stefan 0727-00 59 64.

Sön 19 mars Vandring Jonsered

Vi vandrar ca 10 km - ca 3 1/2 tim - i något kuperad terräng då vi passerar torpet Freden, St. Ramsjön och Häggdalen. Stövlar eller kängor rekommenderas. Ta med fika för en rast. Samling 10:00 vid Jonsereds station, spår 2. Frågor Jörg Rückert 031-26 80 55, 0706-15 80 55. Arr STF Lerum-Partille.

Tis 21 mars Möte med Göteborgs Klimatgrupp

I Göteborg har Naturskyddsföreningen en mycket aktiv grupp som arbetar med info om vår tids största hot dvs klimathotet, vad vi kan göra för att minska vår egen klimatpåverkan, ordnar regelbundet klimatmarscher och försöker påverka beslut i Göteborgs kommun som handlar om klimatet. Kom gärna till Tingshuset 19:00 för att lyssna, ställa frågor och diskutera denna ödesfråga. För mer info Kontakta: Dan Skarpsjö 0302-23750 eller danskarp@telia.com

Tors 23 mars Tidlöst landskap

Naturfotograf Tommy Lundberg (känd från "Frusna ögonblick") låter oss med sina fantastiska bilder få uppleva det spännande livet på en mosse under ett år. Partille Kulturum, Hörsalen, 19:00. Frågor Mona Johansson 0706-75 96 59. Medlem STF 50 kr övriga 80 kr. Arr STF Lerum-Partille.

Lör 25 mars Landskapsvård Stensjön

Markerna runt Stensjön har betats av kor, men det finns fortfarande lite annat som behöver skötas om. Tag med såg och yxa om du har, eller kom som du är och hjälp till med det som behövs. Tag med fika och korv, vi kanske grillar. Hans-Arne Olausson väntar vid parkeringen innan Floda station för samåkning 10:00. Frågor Hans-Arne 152 75.

Lör 25 mars Earth Hour

Delta i den världsomspännande klimatmanifestationen och släck ljuset 20.30-21.30. Det är viktigt att vi bryr oss om klimatet på den jord vi har. Se separat information i programskriften. Frågor Olle Holmstrand 105 87.

Ons 29 mars Långsam vandring till Blacktjärn

Vi vandrar i lugnt tempo och stannar upp och väntar in varandra, totalt 7 km - ca 3 1/2 tim. Vandrigen går via Soldatängen till Blacktjärn. Ta med fika för en rast. Samling 10:30 vid kiosken, Härlanda Tjärn. Frågor Maud Eklöf 0702-68 39 08. Arr STF Lerum-Partille.

Ons 29 mars Nya bostäder i Lerum?

Vad har hänt under 10 års planerande av Lerums centrum? Tre halvtimmesdiskussioner med inledande och utmanande frågor. Blev översiktsplanen och miljövisionen papperstigar? Varför händer inget i Lerums centrum? Minskade bullerplanken på bullret? Se separat information i programskriften. Tingshuset i Lerum 18:30. Kaffe serveras. Frågor Olle Holmstrand 105 87. Samarr LNF och Studiecirkeln God miljö i centrum.

April

Sön 2 april Lav och mossvandring Östad

Vi besöker Djurgårdshalvön vid Östad och tittar på det naturen erbjuder särskilt mossor och lavar. Grova skor på och fika medtages. Samling Stenkullens station 10:00.

Information Bo Nilsson 0302-146 35 eller 0705-31 46 35.

Sön 2 april Snokarna kollar fåglar

Vi kollar och spanar efter fåglar. Pratar om varför inte vissa bor i Sverige på vintern. Och kanske hinner vi med att prata om vilka olika fåglar det finns. Ta gärna med egen kikare och fika. Ingen brasa!

Plats Aludden, samling på parkeringen. Tid 11-13.

Facebooksida: <https://www.facebook.com/groups/168959473184910/?fref=ts>

Kontakt natursnokarna.lerum@gmail.com.

Ons 5 april Vandring med start i Råhult

Lars Owe Stakeberg leder vandringen på både kuperade och lättgångna skogsstigar. Ett flertal myrar och tjärn kommer att passeras. Terrängen är blöt på vissa platser så grova kängor eller stövlar rekommenderas. Ta med fika för en rast. Samling 10:00 på parkeringen Aspens station alt. 10.20 vid Råhult.

Frågor Lars Owe 0703-87 58 20.

Samarr STF Lerum-Partille, LNF och LPU.

Lör 8 april Landskapsvård Stensjön

Se beskrivning för 25 mars.

Lör 8 april Länsstämma i Partille

Välkommen till Länsstämman i Partille i scoutkärs stuga Pukegården på Stora Pukevägen 20 i Sävedalen. Fika 11:00 serveras före stämman. Förhandlingarna startar 11:30. Efteråt bjuder Partille Naturskyddsförening på en guidning i sin närliggande Finngösaravin, som de kämpat för att bevara i årtionden. Turen tar cirka en och en halv timme. Guide Sören Ahlfors.

Frågor Lars-Erik Jevås 031-987 194, 0707-838 838, larserikj@telia.com. Anmälan till regionala kansliet.

Axel 0723-09 79 89, Ola 0707-91 22 01, kansli.vast@naturskyddsforeningen.se.

Lör 8 april Snick-Annes Holkverkstad i Bävsjöryds Såg
Vill du bygga din egen fågelholk. Besök Lerums Byggnadshytta. Öppet 9:00-14:00. Inträde 10 kr samt materialkostnad. Drivs i samarbete med Naturskyddsföreningen och Studieförbundet Vuxenskolan.

Se lerumsbyggnadshytta.se/holkverkstad.

Fre 14 april Blåsippor Ålleberg

Det finns verkliga blåsippehav inom räckhåll på Västgötaberget. Rundtur på Ållebergs norra del, knappt 3 kilometer, men känns som mer eftersom det innebär att gå både nedför och uppför berget. Samling på parkeringen vid Segelflygmuseet på Ålleberg 11:00. Ta med fika och vandringsutrustning.

Se separat information i programskriften.

Kontakta Olle för samäkning.

Frågor Olle Holmstrand 105 87.

Ons 19 april Långsam vandring längs Sävån

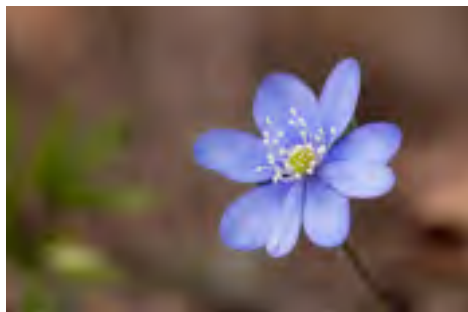
Vi vandrar i lugnt tempo från Floda till Stenkullen och stannar upp och väntar in varandra, totalt 7 km - ca 3 ½ tim. Ta med fika för en rast. Möjlighet finns att ta tåget från Stenkullen (efter halva sträckan) eller vandra tillbaka till Floda. Samling 10:30 vid Floda station. Frågor Maud Eklöf 0702-68 39 08.

Arr STF Lerum-Partille.

Sön 23 april Vårfågelvandring vid Sjövik-Huvden

Svenssons tar oss med på den årliga vandringen bland vårfåglarna. Samling vid Stenkullens station (stora P-platsen) 08:00 eller vid cementfabriken i Sjövik 08:20. Tag med kikare och fika.

Frågor Svenssons 436 11.

Sön 23 april Hantverksdag för barn och föräldrar
Vi vill vi bjuda in till en dag där vi kan inspirera att tillverka små saker som det gjordes förr. Barkbåt, visselpipa, tovning, hopprep, något i lera och köksvisp har vi material till. Allting görs tillsammans med föräldrar eller annan vuxen som har yttersta ansvaret för sina barn. Ta med vass kniv med parerstång om möjligt, annars finns att låna. Färdiga saker får man så klart ta med sig hem! Matsäck rekommenderas också. Skallsjögården (bakom kyrkoruinen) 11–14.
Frågor Lars Erik Karlsson 314 59.
Arr Skallsjö Hembygdsförening.

Maj

Ons 3 maj Vandring Gullringsbo

Barbro Andreasson tar oss med på en vandring i naturen runt Gullringsbo och de andra vackra, gamla husen. Längs gamla Jonseredsvägen får vi njuta av härliga vitsippbackar. Stövlar eller kängor rekommenderas. Tag med fika för en rast. Samling 10:00 vid Aspens station.
Frågor Barbro 0760-26 77 27.
Samarr STF Lerum-Partille, LNF och LPU.

Sön 7 maj Fågel-skådnings Dag

Vi ses vid Stålebo våtmark. Några av oss i fågelgruppen kommer att vara på plats från 08:00 och några timmar framåt och guida. Skylt: STÅLEBO VÅTMARK från Brunnslyckans busshållplats på lokalvägen Floda-Tollerred. Följ sedan stenmuren från P-platsen till "Ut-sikten". Ta med fika och kikare och kom och njut av fågel-livet i "våra" dammar.
Frågor Hasse 319 34, 0702-91 81 71
eller Barbro 127 77, 0760-26 77 27.

Sön 7 maj Vandring runt Uspen

Lars Erik Karlsson och Claes Trefil tar oss med på en ca 8 km lång vandring, på gamla vägar och stigar. Karta 7B Göteborg SO. Stövlar eller grova skor. Matsäck för två raster. Samling 08:40 vid Floda station.
Frågor Lars-Erik 314 59 eller Claes 313 92.
Samarr STF Lerum-Partille, LNF och Skallsjö Hembygdsförening.

Onsdag 10 maj Välkommen till bokskogen!

Följ med till bokskogen och upplev våren. I början är det mycket brant uppför. Har vi tur med vädret blir det fika på utkikspunkten Lundsåsen, ännu en brant väg upp. I år avslutar vi med att besöka Herrgårdsträdgården och ser vem som blivit årets utställare i fjärde kvadranten. Vi är ute ca 2 1/2 timme. Ta med fika. Samling 10:00 vid Jonsereds station, spår 2.
Frågor information Sture Hansson 0707-36 36 93.
Arr STF Lerum-Partille.

Tors 11 maj Botanikvandring

Nu är det dags för våra trevliga kvällsutfläkter. Vi brukar åka till någon intressant plats och försöka examinera de växter vi träffar på. Har du flora och lupp är det bra. Fika med och stövlar på. Lars-Owe Stakeberg träffar vi på Stenkullens Station stora parkeringen 18:00. Obs en halvtimme tidigare än föregående år.
Frågor Lars-Owe 0703-87 58 20.

Lör 13 maj Snick-Annes Holkverkstad i Bävsjöryds Säg

Vill du bygga din egen fågelholk. Besök Lerums Byggnadshyttta. Öppet 09:00-14:00. Inträde 10 kr samt materialkostnad. Drivs i samarbete med Naturskyddsföreningen och Studieförbundet Vuxenskolan
Se lerumsbyggnadshyttta.se/holkverkstad.

Sön 14 maj Fågelutflykt till Kollanda mosse

Vi har många gånger pratat om att göra en utflykt till Kollanda mosse. Nu blir den av, tack vare Bosse. Han möter oss vid Stenkullens station, stora parkeringen 06:30. Ta på Dig stövlar och ta med matsäck, så ses vi.
Frågor Bosse 146 35 eller 0705-31 46 35.

Ons 17 maj Långsam Säveåpromenad i Lerum

Vi vandrar i lugnt tempo och stannar upp och väntar in varandra, totalt 5 km - ca 3 tim på en vacker slinga vid Säveån i centrala Lerum. Längs promenaden hittar vi två konstverk i sten av konstnären Lolo Funck Andersson. Vi passerar också Lerums fyra Växtrum, där bl.a. Gunnel Carlsson är designer under 2017. Ta med fika för en rast. Samling 10:30 vid Lerums station.
Frågor Maud Eklöf 0702-68 39 08.
Arr STF Lerum-Partille.

Tors 18 maj Botanikvandring

Följ med Bosse Nilsson ut i den vaknande spirande naturen. Vi får se vad vi hittar för spännande växter och vilka fina platser vi kommer till. Tag med fika och Stövlar på, så träffas vi på Stenkullens Station stora parkeringen 18:00. Obs en halvtimme tidigare än föregående år.

Frågor Bosse 146 35 eller 0705-31 46 35.

Sön 21 maj Snokarna håvar i Sävån

Vi tar och håvar efter grodyngel i korvsjön bredvid Sävån. Vi tändar brasan. Vi träffas på parkeringen vid Stenkullen station. Tid 11-13.

Facebooksida: <https://www.facebook.com/groups/168959473184910/?fref=ts>

Sön 21 maj Vandring Älsjöbäcken

Följ med Bertil Svensson på en vandring utefter Älsjöbäcken. Vi börjar vid Aspens strand och följer bäcken förbi dammen och genom den lummiga bäckravinen. Stövlar på och fika med. Samling vid parkeringen nära Aspenäs herrgård 10:00.

Frågor Bertil 0709-51 95 79.

Fre 26 maj Cykeltur bland nattsångare

Hasse tar oss med på en tur längs banvallen mellan Stannum och Olofstorp, där vi lyssnar på nattsjungande fåglar. Samling vid Stannums trä 20:00. Medtag cykel, fika, myggolja och ev. varma kläder.

Frågor: Hasse 319 34 mobil 0702-91 81 71.

Sön 28 maj Vandring i Härskogen

Vi vandrar ca 10 km och ca 4 tim i något kuperad terräng runt Långetjärn och sjön Blomman. Stövlar eller kängor rekommenderas. Ta med fika för två raster. Samling 10:00 vid Lerums station.

Frågor Jörg Rückert 031-26 80 55, 0706-15 80 55. Arr STF Lerum-Partille.

Ons 31 maj Kvällsvandring Svartåbäcken

Nu är våren som allra vackrast och fågelsången som allra skönast. Följ med Stefan Larsson på en härlig kvällspromenad i trakterna vid Svartåbäcken. Fikar gör vi på en vacker plats och njuter av vårens under.

Samling Aspens station 18:00.

Frågor Stefan 0727 00 59 64.

Juni

Tors 1 juni Botanikvandring

Kjell Anthin leder oss denna härliga junikväll till en fin plats, där vi får undersöka vilka växter vi hittar. Fika med och stövlar på, så träffas vi på Stenkullens Station stora parkeringen 18:00. Obs en halvtimme tidigare än föregående år.

Frågor Kjell 316 77.

Fre 5 juni Naturnatta med Nattskärror

Kom med och njut av nattskärrornas mytomspunna spel i sommarnatten. Bosse är vår guide och möter oss på ICA:s parkering i Hulan vid återvinningen 22:00. Ta med fika, stövlar, ficklampa och myggstift.

Frågor Bosse 0302-146 35 eller 0705-31 46 35.

Tors 8 juni Botanikvandring

Vår sista botanikvandring för året håller Lars Erik Karlsson i. Följ med ut i den härliga sommarkvällen. Kanske får vi känna doften av nattviol. Packa ned fikan så träffas vi på Stenkullens, Station stora parkeringen 18:00. Frågor Lars-Erik 314 59.

Fre-sön 9-11 juni Resa till Hjo

Årets sommarresa går till Hjo. Jag har bokat 16 platser på vandrarhemmet mitt inne i Hjo. Olle Holmstrand håller som vanligt i aktiviteterna. Se separat information i programmet. Vill du följa med, kontakta Ingrid Ritola 031-702 56 45. Anmälan senast 15 april.

Sön 18 juni Heldagsutflykt till Halland

Årets botanikutflykt kommer att gå till några intressanta växtlokaler i Halland. Medtag fika för en rast. Gemensam lunch kommer, på egen bekostnad, att intas i någon närliggande ort till besökt område. Ta gärna med flora och lupp. Föranmälan till lostakeberg@telia.com senast 15 juni. Samling 08:00 vid Tingshusets parkering Lerum för samåkning. Beräknad hemkomst ca 18:00.
För info L O Stakeberg, 0703-875 820.

Augusti

Sön 13 aug Ängens dag

Lieslätter är nödvändig för att ängsblommorna ska leva vidare. Kom och pröva på hur det är att slå. Ta gärna med lie, annars finns det att låna. Vi bjuder på fika. Lars-Erik Karlsson finns vid Skallsjö hembygdsgård (nära Kyrkoruinen) 08:00-12:00
Frågor Lars-Erik 314 59.

Ons 30 aug Fladdermuskväll

Följ med Stefan Larsson för att lyssna efter fladdermöss. Med hjälp av en detektor hörs fladdermössens olika ljud. Hoppas vi har tur och får höra någonting. Vi kommer att gå i ekskogen i trakterna vid Gullringsbo och Hulanparken. Stövlar på och fika med så väntar Stefan på oss vid Aspens station 19:00.
Frågor Stefan tel.0727-00 59 64.

September

Sön 17 sep Sträckfågelräkning

Per och/eller Jon Håkansson väntar på oss vid Gråbo modellflygplats Backlanda inte långt från Hjällsnäsviken. De berättar om vilka fåglar, som sträcker förbi mellan 07:00 och 10:00. Kläder efter väder och en värmande fika medtages.
Frågor Per 175 04.

Sön 17 sep. Kulturvandring Skallsjö Ängar-Knavraås
Lars-Erik Karlsson leder oss genom kulturlandskapet på Sävåns södra sida. Vi ser på fornminnen, äldre bebyggelse och vägar samt åns meandrar, skalbankar och olika anläggningar. Tag stövlar eller grova skor samt fika. Vi samlas vid f.d. Ljungbergs textil Skallsjö Prästväg 1, 10:00.
Frågor Lars-Erik 314 59.
Samarr LNF och Skallsjö Hembygdsförening.

Vi samarbetar med:

Studie
främjandet

Bankgiro: 252-1102

Resp. författare svarar för sitt innehåll

Klockgentiana

Bild: Olov Holmstrand

En äng i Uddared

Föberedelser 2014

Då man skall anlägga en äng så får man börja med att gräva ut några rutor på ca 1x1 meter. Detta då ängsblommorna inte kan gro genom gräsets täta rotsystem. Då jag gräver rutorna delar jag in dem i mindre rutor motsvarande 1x1 spadbredd. Dessa rutor tar jag i handen och slår på med en mindre spade så att jorden faller tillbaka ner i skottkärran.

När jag är klar slänger jag gräset med rötterna i komposten och häller tillbaka jorden i hålet jag grävt ut. Jag började med ett tiotal rutor där jag sådde en massa frön från ca 40 olika blommarter. Jag köpte också några påsar med krokus och satte lökar lite varstans på ängen. De flesta fröer samlade jag själv tillsammans med Sylvia min fru, men jag köpte också frö av ängsbräsma och luktkviol.

Nästan ingenting av det jag sådde kom upp. Det var endast ängsbräsma som gav bra resultat och några enstaka violer. Som tur var så hade jag sparat en massa fröer som jag sådde i planteringslådor.

Första året med ängen 2015

Följande vår så planterade jag ut groddplantorna och fick därför ett hyggligt resultat. Bäst lyckades jag med käringtand, gulvial och gulsporre. Jag köpte också några plantor av gullviva och kattfot. Arter som självsådde sig var vitklöver, fyrkantig johannesört, stormåra och grässtjärnsblomma.

Trots att endast en bråkdel av det jag satt kom upp som blommor fick jag ett fantastiskt omedelbart gensvar. Första sommaren observerade jag en hona av puktörneblåvinge lägga ägg på käringtandplantorna och två par lukträsffjäril, ett par slättergräsfjäril samt enstaka individer av kamgräsfjäril och mindre tätelsmygare kom och bosatte sig på ängen. Efter att jag slagit ängen med lie såg jag mindre guldvinge lägga ägg på självsådda plantor av bergsyra.

Under hösten fick jag tipset av Sylvia att jag skulle plantera om groddplantorna i krukor så fort de växt upp, vilket jag också började med. Detta skulle visa sig vara en avsevärd förbättring. Dessutom tog jag in plantorna inomhus i slutet av februari och lät dem växa till sig. Jag har nu nästan helt slutat att frösa och sätta ut groddplantor. Nu driver jag upp och sätter ut plantor istället, vilket ger ett betydligt bättre resultat.

Ärtväxter kan med fördel sås på hösten, medan de flesta andra växter först vill övervintra som fröer innan man sår dem. En blomma jag verkligen kan rekommendera att börja med är blågull. Så gott som samtliga fröer jag sått av denna art har vuxit upp till plantor. Nästan samtliga plantor blommade också första året i såväl sol som halvskugga. Blågull är dessutom mycket uppskattat av såväl bin, som humlor och fjärilar.

Andra året med ängen 2016

I fjol fortsatte jag att plantera ut arter jag redan lyckats med tidigare samt lite annat smått och gott. Teveronika, majveronika och förgätmigej var nya arter som självsått sig. Jag köpte några plantor av gullviva, tjärblomster, svinrot och slättergubbe som jag planterade i nygrävda rutor. Allt som allt blev det ca 20 nya rutor. Jag satte ut ganska mycket fibblor samt rödklint.

Första april såg jag de första humlorna komma upp ur sorkhålen där de övervintrat. De flesta var av arten mörk jordhumla men också några individer av ljus jordhumla. De följdes några dagar senare av stenhumla och haghumla. Samma dag såg jag de första nässeljärilarna på ängen. Antalet dagfjärilar ökade inte nämnvärt

men jag såg de första fjärilarna som var födda på ängen krypa ut från sina puppor, torka vingarna och ta sina första flygtag. Annars var det fler insekter än året innan. Förutom fler humlor och bin var det fler myror och skalbaggen stor flugbagge var talrik. Det var också fler arter av olika nattfjärilar.

Den trettionde maj gjorde jag årets största fynd på ängen då jag upptäckte ett större vitblärefly. Denna nattfjäril är med på den svenska rödlistan över hotade djur. I hela riket rapporterades det endast 38 fynd av arten. Kul var också att jag såg en igelkott flera kvällar på ängen. Året fullbordades den fjortonde augusti av att en hona av eldsnabbvinge besökte ängen. Måhända letade den efter häggen som jag planterat. Hägg är nämligen denna fjärils värdväxt. Jag vet då inte om den lyckades eftersom rådjuren ätit upp det mesta av häggen.

Blommor på ängen under 2016 var 37 olika arter och fjärilar var 15 st.

Tomas Bergsand

Blågull med kålfjäril

Välkommen att besöka ängen. Den ligger på Lingonvägen i Uddared, Floda utefter Uddaredsvägen. Jag räknar med ytterligare några år innan jag blir färdig, men välkommen redan i år. Då kan jag visa hur ängen ser ut nu men även ge fler tips om hur man anlägger en äng eller odlar ängsblommor.

Text och Bild: Tomas Bergsand

Internationella midvinterräkningen av sjöfåglar 2017

De internationella midvinterinventeringarna av sjöfåglar i Europa startade 1967 i Sverige och ett flertal andra länder. Vinterräkningarna av sjöfågel är därmed en av de längsta inventeringsserierna av svenska fåglar. Via organisationen Wetlands International används resultaten av inventeringarna också i den internationella naturvården för att fastställa nivåerna på vad som ska anses vara skyddsvärda områden. Detta är särskilt viktigt med de exploateringshot som föreligger i många miljöer.

Fågelgruppen i Lerums Naturskyddsförening har i år deltagit i denna inventering för **49:e året** i rad och ser nu fram emot att fira 50-års jubileum 2018! Vårt deltagande i denna inventering av inlandslokaler är unik och det enda större område i inlandet som räknats på samma sätt sedan 1967 är Eskilstunaån.

I årets inventering deltog 21 personer i vackert väder och gynnsamma förhållanden med öppet vatten och endast mindre isläggning i vikarna. Fågelgruppen inventerar från Antens utlopp till Mjörn, Gerdskens utlopp via Lillån/Säveån till Mjörn. Hela Mjörn, Lillången, Sävelången, Säveån och Aspen. Säveåns vattensystem räknas till ett av södra Sveriges viktigaste inlandsområden för övervintrande sjöfågel.

En art som inte ingår i den internationella inventeringen är strömmstaren, men då strömmstaren övervintrar talrikt i vårt område, har Fågelgruppen valt att inventera även denna art. Kungsfiskaren som visat på en uppgång de senaste åren har vi nu också tagit med i vår inventering. Kungsfiskaren som är beroende av öppna grunda vatten för sin överlevnad missgynnas av stränga vintrar. Ett mildare klimat kan ha positiva betingelser för ett ökande bestånd av kungsfiskare i vårt område.

Årets inventering i siffror:

Gräsand 1805, Bergand 1, Vigg 127, Knipa 91, Småskrake 2, Storskrake 36, Salskrake 1, Knölsvan 2, Sångsvan 10, Sothöna 17, Storskarv 25, Häger 3, Skäggdopping 63, Grågås 3, Kanadagås 374, Grågås x kanadagås 7, Strömmstare 16, Kungsfiskare 3

Inventeringens resultat sammanställs och skickas till Leif Nilsson, Ekologihuset i Lund, som hållit i sjöfågelinventeringen sedan starten 1967.

Text: Hasse Österman Bild: Per Österman

Strömmstare

Holkverkstad

Hösten 2015 testade vår bygghantverksförening ett nytt egenutvecklat koncept med Öppen Verkstad på Bävsjöröd Såg i Lerum. Vi kallade det Snick-Anne's Holkverkstad och målet var att under en termin testa av intresset tillsammans med våra samarbetspartners Vuxenskolan i Lerum samt Lerums Naturskyddsförening.

Vi körde en lördag i månaden (totalt 4 ggr.) då barn och vuxna bjöds in för att bygga fågelholkar och insektshotell under vår ideella ledning. Responsen blev mycket positiv, vi fick många glada besökare och många fina holkar byggdes till gagn för behövande djur. Och vi lärde oss massor...!

Under år 2016 har vi med hjälp av Folkhälsomedel från Lerums kommun genomfört ytterligare 13 st. holkverkstäder, bl.a. en stor utomhus i tält under Växtrumsdagarna i maj i samarbete med Sparbanken Lerum. Vi har haft många besökare och nästan alla har varit positiva – att bygga en holk tillsammans är ett så bra "lagoprojekt" som alla fixar med lite hjälp. Att vandra hem med sin egenbyggda holk i famnen skänker också tillfredsställelse, likaså att hänga ut i naturen och följa den under årstiderna...

Under våren 2017 fortsätter vi att arrangera Holkverkstäder på Bävsjöröd Såg. Välkomna då alla intresserade för en trevlig stund tillsammans! Entrén kostar 10 kr och vi har olika modeller av holkbyggsatser till försäljning för självkostnad, t.ex för fåglar, insekter, humlor och fladdermöss – varmt välkomna! Ola Thorsen, kassör Lerums Byggnadshytta www.lerumsbyggnadshytta.se

Nya bostäder i Lerum?

Det behövs nya bostäder i hela Lerums kommun. Men var ska dessa byggas, särskilt i centrala Lerum. Sedan början av 2000-talet har planering pågått. Ett konkret resultat var programmet 2007, men det var ett program som inte antogs ordentligt. Ändå utarbetades ett flertal förslag till detaljplaner med programmet som utgångspunkt. Sedan tog det stopp.

Det blev ingen avfart från E20, det blev ingen bro över Säveån, det blev inget högt bostadshus på triangeltomten, det blev inget bostadshus på Solkattens baksida, det blev ingen affärsbyggnad på Bagges torg och det blev inget höghus på konsumtomten. Parkeringshuset utmed järnvägen är det enda av programmets förslag som nu genomförts, kanske med tanke på programmets 10-årsjubileum.

Lerums Naturskyddsförening och Studiecirkeln God Miljö i centrum har mycket aktivt tagit del av och granskat programmet och förslagen till detaljplaner. För oss i LNF har det varit allra viktigast att bevaka eventuell påverkan på Säveåns naturvärden. Genom att överklaga planen för huset på konsumtomten till Mark- och miljödomstolen fick vi domstolen att sätta säkerhetsgränsen 20 meter mellan byggnader och Säveåns stränder.

Bakom programmet fanns oralistiska idéer om genomfartstrafik och kraftigt utbyggd handel. I en tid när klimatpåverkan och begynnande resursbrist kräver omställning av hela samhället framstår programmet för Lerums centrum närmast som en dinosaurie. Detta trots att Lerums kommun har antagit den mycket framsynta

Vision 2025 att bli ledande miljökommun i Sverige år 2025. Men glömdes det här med trafiken bort?

Det finns mycket att diskutera om byggande och miljö i hela Lerums kommun och särskilt centrala Lerum. Därför inbjuder LNF och Studiecirkeln God Miljö i centrum till en diskussionskväll 29 mars i Tingshuset i Lerum kl 18.30.

Det blir korta inledningar och möjlighet att diskutera under tre rubriker:

1. Översiktsplanen och miljövisionen – papperstigar?
2. Lerums centrum – oförmåga och fantasilöshet?
3. Buller – misslyckade bullerplank?

Diskussionen under punkt 2 ska bland annat utgå från ett förslag om att leda om trafiken i Lerums centrum, så att Adelstorpsvägen kan bli ett centralt gångstråk och träffpunkt. Se flygbilden med inritade förslag.

Olov Holmstrand

Säveån

Säveån med närmaste omgivningar och biflöden utgör enligt LNF:s uppfattning bland de värdefullaste naturområdena i Lerums kommun. Under 2016 har LNF fortsatt arbetat med att få till bra förhållanden runt Säveån, samt haft olika aktiviteter med anknytning till Säveån.

Omlöpsbäcken vid kraftverksdammen i Hedefors är nu en väl etablerad fiskväg och laxen har lekt ovanför Hedefors flera år i rad. Funktionen på det nya specialanpassade fingallret framför turbinerna kommer under 2017 att följas upp genom att laxungar ovanför märkts så att man kan detektera vilken väg de tar genom kraftverksdammen. De kommer även att följas med samma teknik när de passerar Jonsered på väg ut mot havet.

Hillefors kraftverksdamm med tillhörande kraftverk och grynvarnsanläggningar skall enligt vattendom ha en fungerande fiskväg så fort Hedeforsfiskvägen färdigställts. Planeringen för detta har börjat men det har visat sig ta tid för myndigheter och kraftverksdammägare att komma fram till en acceptabel lösning. Att riva dammen som exempelvis föreningen Älvräddarna föreslagit har LNF inte tyckt vara den bästa lösningen eftersom ett flertal motstående intressen så som kulturhänsyn, klimatfrågan och varsamt hanterande av den gamla kvarndammsbiotopen utgör.

Av denna anledning kommer det tyvärr troligen att ta tid att komma fram till vad som skall göras med Hillefors och den påfordrade fiskvägen. Eftersom det varit två år med låga flöden har laxen inte kunnat reproducera sig i sin fulla potential – varför det är mycket angeläget att öppna upp fiskväg i Hillefors så fort som möjligt!

Utmed Säveån mellan Floda nedlagda avloppsreningsverk förbi Kusebackabron och hela vägen ned till Hillefors har naturreservatsleden restaurerats på ett föredömligt sätt med varsam grusning och bygge av nya halkfria spänger och trappor, på flera ställen med räcken. Detta efter att LNF tagit ännu mer aktiv del av planeringen av leden. Nu kan nu fler lockas att vandra i detta vackra naturreservat. Förhoppningsvis kan leden snart utsträckas och passera Hedefors samt fortsätta ända ner till Lerums station så att det lätt kan utnyttjas via kollektivtrafikmedel.

Blåsipporna i reservatet har minskat sedan reservatet bildades och framför allt är det i det så kallade "blåsippshavet" som detta märks. På några andra ställen i reservatet blommar de dock fortfarande i ganska stora antal, men de ömtåliga blåsippplantorna är utsatta för tramp och slitage – mer ju mer besökare som vandrar i Säveåreservatet. LNF kommer under 2017 att sätta upp små inhägnade områden där det är särskilt viktigt att skydda blåsippplantorna för att förhoppningsvis få beståndet i blåsippshavet att öka igen.

*Text: Stefan Larsson
Hillefors kraftverk
Bild: Olov Holmstrand*

Grodtunnlarna – 20-årsjubileum med "Total Träsk Make Over"

Vid alkärret på gränsen Nääs – Öijared gjordes 1997 de så kallade "grodtunnlarna" som på den tiden var lite av ett pionjärarbete inom amfibievården. Många grodor och paddor omkommer vid tiden för grodleken på våren när de skall passera vägar på vägen till sina lekvatten. Det fina alkärret i reservatet som genomkorsas av Öijaredsvägen var ett sådant ställe där detta öde kunde skådas. Varningsskyltar sattes upp, men de hade liten effekt, till slut hamnade de dessutom troligen som souvenirer hos skyltsamlare...

Lärare och elever på Hästhagenskolan under ledning av bl.a. Gunilla Svartling lyckades till slut engagera amfibieforskare på Göteborgs Universitet, Claes Andren och Göran Nilsson för att se vad som kunde göras. Till slut lyckades man få dåvarande Vägverket att ställa upp med konstruktion och installation av så kallade grodledarakvedukter på ett par ställen som nu funnits på plats i 20 år.

De har fungerat bra, men under senare tid har rensningen utmed betongledarna inte fungerat så bra som det borde eftersom en massa grenar, pinnar, gräs och annan bråte överväxt ledarna på många ställen vilket gjort att grodor och paddor som en effekt klättrat upp över ledarkanalerna och hamnat på vägen och alltså kunnat köras över.

Vi i LNF uppmärksammade detta och anordnade därför sent i höstas en "grodtunnelrensning" då vi med gemensamma krafter, spadar, grepar och grensaxar röjde upp utmed grodledarna och i tunnlarerna så förhoppningsvis kommer grodor, paddor och salamandrar att denna vår säkert kunna passera Öijaredsvägen!

Fika och fina naturvyer hade vi efter avslutat arbete på den fina alkärrespassagen utmed Floda Strandpromenad där man denna vår säkerställt att den bubblande grodkväkarkören åter framför sina kväden lika säkert som "Små grodorna" framsjunges på Nääs Midsommardans.

Det kan tilläggas att grodtunnelanläggningarna på Nääs-Öijared var att beteckna som ett pionjärarbete med lyckat resultat och som fått många efterföljare i landet.

Text och Bild: Stefan Larsson

Försommarutflykt till Hjo och Hökensås

Vår traditionella försommarutflykt går i år 9-11 juni till Hjo och Hökensås. Hjo har liksom Alingsås fått utmärkelse av Europa Nostra för bevarande av kulturarvet i form av genuin träbebyggelse. När Hjo erhöll stadsprivilegier är inte känt, troligen i början av 1400-talet. Den första bevarande skriftliga uppgiften om Hjo som stad finns i Erik av Pommerns skattebok från 1413. Den noteringen var orsaken till att Hjo firade 600-årsjubileum 2013.

Men det finns en annan och kanske inte riktigt lika seriös historia. Enligt den grundlades Hjo (egentligen Grönköping) av kung Erik Eriksson (även känd som Erik läspe och halte) någon gång i början av 1200-talet. Om honom står det så här i Erikskrönikan: "Erik konunger var nokot swa läsper wid haltan thz war ok hans sidh. Han storkte gerna skäll ok räth ok älskade gerna sin eghin äät. Han hiolt hwsära ok ädela sidh ok bondom gaff han godhan friid. A alwora kunne han sik wel forsta mz torney kunne han ey mykit vmga". Läs mer i Grönköpings Veckoblad.

Förutom historiska studier ska vi vandra längs Hjoåns naturreservat och se hur det går att restaurera vandringsvägar för laxfisk. Vi ska också göra en rundvandring i tallskog och bland små källsjöar på Hökensås. Kanske räcker tiden till något mer.

Text: Olov Holmstrand

Delta i Earth Hour 2017, den 25 mars kl 20:30-21:30!

Lördag 25 mars 20.30-21.30 släcker vi ljuset och deltar i den världsomspännande klimatmanifestationen. Vad betyder 60+ i bilden? Plustecknet symboliserar "beyond the hour", alltså att beteendeförändringarna mot nya gröna och klimatsmarta vanor är mer än att symboliskt släcka under en timme.

I år är fokus på bland annat Bilen, Biffen och Bostaden. Har det någon betydelse vad en enskild människa gör? Ja, det måste vi tro, annars skulle tillvaron framstå som hopplös. Nu, 2017, är det viktigare än någonsin, när USA styrs av klimatförnekaren Trump. I Lerum vill vi särskilt att vår kommunledning ska ta miljövisionen 2025 på riktigt

Blåsippor

Blåsippenhavet i Sävåreservatet har varit ett känt begrepp som har lockat många att vandra mellan Floda och Hillefors på våarna. Ett allmänt intryck har varit att mängden blåsippor har minskat under lång tid. I mitten av 1990-talet befarades att minskningen berodde på försurning. Därför genomförde Lerums Naturskyddsförening 1995–2005 ett ambitiöst projekt med uppföljning och skötselåtgärder av provrutor i området med blåsippor.

Av projektets slutrapport framgår att den enda tydliga orsaken till minskningen var besökarnas nedtrampning. Blåsippor är känsliga för tramp och besökarna har inte tagit hänsyn till detta. Alltså är "havet" för närvarande mycket glest utom på enstaka mindre ytor.

Men det finns verkliga blåsippenhav inom räckhåll på Västgötabergen. För att stilla behovet arrangerar LNF en rundtur på **Ålleberg** öster om Falköping 14 april (Långfredagen). Det bör vara mitt i den rikaste blomningen. Vi kommer att gå en rundtur på Ållebergs norra del, knappt 3 kilometer, men känns som mer eftersom det innebär att gå både nedför och uppför berget. Beroende på väder och tid finns sedan möjlighet att även titta på något annat på Falbygden.

Bilden är taget utefter den planerade rundan 20 april 2016, då blåsipporna var på väg att blomma ut och redan hade blandats upp med vitsippor, lungört och vårärt.

Text och Bild: Olov Holmstrand

Blåsippor vid Ålleberg

Lerums Naturskyddsförening (LNF) – Verksamhetsberättelse 2016

Verksamheten 2016 inom LNF har som tidigare omfattat en mångfald aktiviteter. Programbladets båda utgåvor var välfyllda och ett stort antal programaktiviteter genomfördes med varierande antal deltagande. Relationerna och samarbetet med Lerums kommun fungerar väl, även om LNF i åtskilliga frågor företräder kritiska ståndpunkter och anser att kommunens miljöarbete går för trögt.

LNF uppfattas som den ledande samhällsföreträdaren för natur- och miljöfrågor i Lerums kommun, vilket även avspeglas i det stadigt växande medlemsantalet. Vid årsskiftet 2016/2017 var antalet medlemmar 1762 enligt riksföreningens medlemsregister.

Styrelsen bestod efter årsmötet 14 mars 2016 av Olov Holmstrand (ordf.), Lars-Erik Karlsson (vice ordf.), Dan Skarpsjö (kassör), Bo Nilsson (sekr.), Kjell Hansson, Stefan Larsson, Jan Nordin och Bertil Svensson. Suppleanter: Ingrid Ritola, Kennet Lundin och Erika Tyrberg. Styrelsen höll 10 protokollförda sammanträden under 2016. Därutöver har förekommit ett antal arbets- och planeringsmöten i olika grupper.

Arbetsgrupper. För att effektivt ta tillvara styrelsens och övriga aktiva medlemmars kunskaper och intressen har arbetet varit organiserat i grupper eller intresseinriktningar. Grupperna fungerar oftast informellt med hjälp av e-post och rapporterar genom kontaktpersoner till styrelsen. Under 2016 har funnits grupper för följande aktiviteter: Program, Utbildning, Plan, Livsstil, Klimat, Landskap, Botanik, Fåglar, Säveån, Amfibieskydd, Hemsidan och Natursnokarna.

Årsmötet ägde rum 14 mars med 32 deltagare. Efter förhandlingarna visade Rolf Svensson en film i vilken Bengt Hillefors demonstrerade driften av Hillefors Grynkvarn. Bertil Svensson och Stefan Larsson berättade om kraftverken i Säveån och inverkan på laxen. Olika lösningar av fiskväg vid Hillefors redovisades och diskuterades.

Representation. LNF var väl representerat vid kretskonferensen 29-30 oktober i Hjo för naturskyddsföreningarna i Västra Götaland och Halland, eftersom ämnet var vattenkraft och Hillefors diskuterades som exempel. Dan Skarpsjö representerade LNF i Naturskyddsföreningens klimanätverk. Olov Holmstrand representerade LNF i styrelsen för Naturskyddsföreningen i Bohuslän och i studiecirkeln God miljö i centrum om planeringen av Lerums centrum.

Representanter för LNF har liksom tidigare år vid två tillfällen, 11 april och 10 oktober, träffat kommunledningen, möten som är mycket uppskattade av både LNF och kommunledningen. Vid mötena diskuteras såväl övergripande som mer konkreta frågor. Exempel är uppföljning av kommunens miljöarbete, bevarandet av Säveån, praktiska åtgärder i naturreservatet i Leråns dalgång, skogsfrågor och anläggande av våtmarker.

Information. Extern information sker kontinuerligt via LNF:s hemsida. Intern information till alla fullbetalande medlemmar sker i två programblad per år. Kortfattad intern information om LNF:s verksamhet har skickats med e-post till intresserade medlemmar vid 13 tillfällen. Vid årsskiftet 2016/2017 omfattade e-postlistan cirka 210 adresser. Informationen erhålls efter anmälan till LNF:s ordförande Olov Holmstrand, olle.holmstrand@telia.com.

Program. Alla fullbetalande medlemmar fick innehållsrika vår- och höstprogramblad i slutet av februari respektive i mitten av september. Drygt halva upplagan delades ut av medlemmar medan övriga sändes med post. Överupplagan har använts för utdelning via bibliotek, vid arrangemang etc. Hela det aktuella programbladet finns även digitalt på hemsidan. Inom programverksamheten har arrangerats eller förmedlats ca 70 aktiviteter under året, dvs klart mer än en aktivitet i veckan utanför semesterperioderna.

Det har varit ca 60 naturvandringar, natursnoksaktiviteter, rövningar och utflykter samt ca 10 föredrag och andra inomhusmöten. Utöver detta kan nämnas medverkan vid möten på Länsstyrelsen och en övernattningsresa till Tiveden. En del av aktiviteterna har arrangerats i samarbete med andra organisationer.

Utbildning. Utbildning är inslag i många andra aktiviteter, framför allt föredrag och utflykter. Några specifika utbildningar genomfördes inte under året.

Plan. Under året har LNF sänt ett drygt 20-tal skriftliga yttranden med synpunkter i miljö- och planärenden till i första hand Lerums kommun, men även till Länsstyrelsen, Trafikverket, och Naturvårdsverket. Med anledning av behovet av fiskväg vid Hillefors lämnade LNF skriftliga synpunkter till Älvreddarna och Naturskyddsföreningen i Bohuslän. Viktigare, mera utförliga skrivelser finns på LNF:s hemsida <http://lerum.naturskyddsforeningen.se>.

LNF är remissinstans åt kommunen i planärenden. Lerums kommun har ambitionen att växa med 1% om året, vilket medför rätt stor aktivitet ifråga om nya planer för byggande. LNF har under 2016 bland annat yttrat sig över planförslag rörande Flodamotet i Floda, bebyggelse vid Stamsjövägen och väster Stamsjön (Brännås) samt bygglov i Kålkullaområdet i Lerum och förslag till nya bostäder på flera platser i kommunen.

Lerums kommun har lämnat markanvisning till Ernst Rosén AB för området Dergårdsparken mellan Dergårdsgymnasiet och Wamme bro i Lerum. LNF har medverkat i möten som anordnats av Ernst Rosén som led i planeringen. LNF har även medverkat vid tre möten om ny bebyggelse vid Aspedalens station (Aspens Strand) och möten om planering för parkering i Lerums centrum inom ramen för projektet "Hållbara och attraktiva stationssamhällen".

Livsstil. Intresset för HMV, Handla Miljö Vänligt-nätverkets kampanj var högt också 2016. Kampanjen 2016-2017 heter "Fräsch på riktigt!" och riktar in sig på badrumsartiklar, det vill säga vad vi skall tänka på när vi fräschar upp oss i badrummet och samtidigt vill tänka på miljön. Vecka 40 delade ett antal LNF-medlemmar ut broschyrer om ämnet på ICA Kvantum i Hulan, ICA Supermarket i Floda och Bonum i Gråbo. Underlag för informationen fick vi från rikskansliet. Vi är glada för att så många visade intresse för vår information! Vi hoppas att medvetenheten om plastpartiklar i skönhetsprodukter liksom palmolja, syntetiska och hormonstörande ämnen kommer att öka, så att efterfrågan på biologiskt hållbara produkter höjs. Ett första steg är i alla fall taget!

Buller och Trafik. Under året enades styrgruppen för "Buller och Trafikprojektet" att i de pågående diskussionerna med kommunledningen fokusera på hastighetssänkning. Vi har till kommunledningen framfört önskemål om att man inom kommunen initierar ett fokuserat och målinriktat projekt som tar sikte på en sänkning av hastigheten till 80 km/tim på E20 samt till 40 km/tim inom kommunens tätorter. Vi är övertygade om att en sänkning till dessa nivåer är uppnåbar på kort sikt genom ett bra och inkluderande förhållningssätt gentemot Trafikverket. Liknande hastighetsöversyner har med framgång genomförts i andra kommuner och då med förhållandevis kort ledtid. En hastighetssänkning skulle ha en positiv effekt på såväl buller som utsläpp och skulle ha en betydande inverkan på trovärdigheten i Lerums miljövision.

Klimat och omställning. Under 2016 skrev tillräckligt många och stora länder på klimatavtalet från Parismötet, för att det ska gälla globalt. Sverige är ett av dessa länder. Vårt land är aktivt i klimatfrågan men ändå lever vi inte riktigt upp till vare sig kraven i Parisavtalet eller vårt lands egna fastställda klimatmål. Lokalt har vi med kommunledningen tagit upp ökad klimatanpassning i Lerum bland annat med koppling till trafik och resande. Vi har dessutom fördjupat vårt samarbete med den mycket aktiva klimatgruppen i Naturskyddsföreningen i

Göteborg. Vissa klimatfrågor har ju stark regional koppling och vi planerar ett öppet möte med dem till våren.

Liksom tidigare år rekommenderade LNF sina medlemmar att 19 mars 2016 medverka i "Earth Hour", en världsomspännande manifestation för klimatet under vilken var och en uppmanas minimera sin elförbrukning under en timme och under tiden passa på att diskutera eget handlande för att minska klimatpåverkan.

Landskap. LNF fortsätter att granska avverkningsanmälningar. I kontakter med Lerums kommun har LNF förespråkade att kommunen ska gå över till kontinuitetsskogsbruk på sin egen mark. Landskapsvård i form av röjning och städning genomfördes vid Stensjön vid tre tillfällen under året.

I samband med mötena med kommunledningen har LNF åter framfört att kommunen bör förnya planerna för anläggande av våtmarker och framhållit att lämpliga platser kan vara nedströms Gråbo vid Hunsaredsviken och nedströms Hultets avfallsanläggning. Responsen har hittills varit svag.

Den gemensamma Risvedengruppen för Naturskyddsföreningens kretsar i Ale, Alingsås och Lerum har fortsatt arbetet att långsiktigt skydda framför allt kvarvarande gammelskog. LNF:s representanter i gruppen har varit Andreas Stansvik, Bertil Svensson, Hasse Österman och Olov Holmstrand. Vi har varit med och inventerat insekter, lavar och mossor i Risveden. Fortsatta försök har gjorts att i samarbete med Lerums kommun friköpa två områden i den del av Risveden som ligger i Lerums kommun, tyvärr med hittills mycket långsam respons från kommunen.

I samarbete med Naturskyddsföreningen i Ale och Göteborgs svampklubb har utarbetats ett förslag att bilda naturreservat i området kring Stora Gettjärnet i Alefjäll. Förslaget avvisades av länsstyrelsen, men efter ett möte 1 december har länsstyrelsen lovat att titta närmare på detta och andra reservatsförslag i Risvedenområdet. Botanik. Botanikgruppen har som vanligt genomfört 4 välbesökta vår- och försommarvandringar med inventering av områden som besöks med jämna mellanrum.

Dessutom gjorde gruppen en heldagsutflykt utanför kommunens gränser. Söndagen den 19 juni gick färden först till Nohlmarken söder om Skövde, en restaurerad ängs- och hagmark som ligger på en sluttning av alunskiffer. Band annat sågs ett antal olika orkidéer såsom flugblomster, brudsporre, kärrknipprot och tvåblad. Efter intagande av lunch i trakten besöktes Skogastorps naturreservat, ca 3 km söder Stenstorp. Här hittades i den enastående floran bland annat ormrot, axag, doftyxne, blåhallon och skogsvicker. För mer information om botanikvandringar besök LNF:s hemsida - Grupper - Botanikgrupp. Där finns även våra planerade botanikvandringar och utflykt för 2017.

Fågelgruppen. Bland Fågelgruppens aktiviteter under 2016 kan nämnas deltagande i den årliga nationella sjöfågelräkningen, där vi räknat fåglar i sjösystemet från Mjörn till Aspen för 48:e året. Ett flertal organiserade utflykter har gjorts, med bland annat vårfågelvandring vid Sjövik, fågelpromenader i Jonsered och Kareby, cykeltur utefter gamla banvallen vid Stannum med nattsångare och sträckfågelmorgon vid Hjällsnäs (modellflygplatsen), i år för 31:a gången.

Vi har dessutom haft en ugglekväll. Flyttfågelsträcket efter Hallandskusten studerades under en oktoberdag. Fågelskådningens dag firades i maj vid Stålebo våtmarker, och Naturnatta gick i nattskärrornas tecken i Goråsbergen. Vi har deltagit i "Projekt Lom", där storlom har inventerats i Uспен, Tvärsjön, Sturven och Stora Stamsjön, i år med blandat resultat, samt smålom i några tjärn. De uppsatta tornfalksholkarna resulterade i två lyckade och en misslyckad häckning. Häckningar av tornfalk och pilgrimsfalk har följts regelbundet, och ungarna har ringmärkts. Röd glada häckade för första gången i Lerums kommun under året, med lyckat resultat.

Vi har tillverkat fågelholkar, som vi kompletterat med i Sävåreservatet i samband med rensningen av de befintliga holkarna. Tio mesholkar har satts upp på Aludden i Lerum. Matning av sjöfåglar vid Nääs, Floda, Nyebro och Aludden skedde under sju veckor med början i mitten av januari.

Vi har haft fyra inomhusträffar med bildvisningar samt trevlig samvaro. Dammarna i Stålebodalen liksom "Bengts damm" har även 2016 varit ett Eldorado för fåglar och lockat till många besök. Det översvämmade fältet vid Huvdens gård bjöd under våren på många fina fågelobservationer, då sällsyntheter som spelande dubbelbeckasin och rastande citronärla observerades.

Därtill noterades flertalet arter vidare så som brushane, mosnäppa och svartnäppa på det översvämmade fältet. Hösten bjöd bland annat en prutgås vid Aspenbadet, en stäpphök på Hjällsnäs, en stjärtand i Sävån vid Nyebro, tre spetsbergsgäss samt en vitkindad gås vid Hjällsnäs.

Sävån. Fiskvägen vid kraftverksdammen i Hedefors är nu en väl etablerad fiskväg både uppåt och nedåt, Sävålxaxen förökar sig ovanför Hedefors till och med bättre än förväntat. Nedvandringen av laxsmolt kommer under 2017 att kunna följas upp av Göteborgs Universitet.

Hillefors kraftverksdamm och uppförandet av fungerande fiskväg där är nästa steg. På grund av flera motstående intressekonflikter kommer det ta tid uppnå den påfordrade fiskvägen. Vi i LNF har engagerat oss för att få till stånd en vettig lösning och kommer framgent att verka för en lösning som tillfredsställer fiske-, natur-, kultur och friluftsliv på ett sätt som vi tror kan accepteras av den stora majoriteten, på samma gång som intentionerna i EU:s vattendirektiv uppnås.

Övre Sävåns naturreservats vandringsled har nu restaurerats på ett föredömligt sätt med varsam grusning och bygge av nya halkfria spänger och trappor, på flera ställen med räcken. Detta efter att LNF tagit ännu mer aktiv del av planeringen av leden. Nu kan fler lockas att vandra i detta vackra naturreservat. Förhoppningsvis kan "Nedre Sävåreservatsleden" snart länka ihop Hedefors med vandringsbara stiggar till Lerums station.

Amfibieskydd. År 1997 byggdes "grodtunnlarna på Nääs-Öjjared" – ett pionjärprojekt i amfibievården i Västsverige och som i naturvårdshänseende satte Lerum på kartan. Efter utvärderingar visade de sig fungera bra och fick många efterföljare runt om i Sverige. På senare tid har vi i LNF uppmärksammat att underhållet av tunnlar med tillförande dikesledare inte har fungerat bra, varför vi på ideell basis gjorde en arbetsdagsinsats 20 november och röjde upp utmed grodledarna.

Hemsidan. Denna har liksom tidigare år skötts av en arbetsgrupp bestående av Barbro Andreasson och Lars-Owe Stakeberg. På hemsidan presenteras bland annat föreningens ställningstaganden i olika frågor, skrivelser till kommun och myndigheter samt samtliga programaktiviteter innefattande bland annat Fågelgruppens, Botanikgruppens och Natursnokarnas utflykter. Hemsidan uppdateras kontinuerligt med ny information samt kontinuerliga fågelobservationer i kommunen och har adressen <http://lerum.naturskyddsforeningen.se>.

Natursnokarna. Den 6 mars träffades vi på parkeringen vid Härskogens friluftsområde och vandrade mot grillplatsen. Vi pratade och lärde oss mer om djurens namn och vad alla i familjen kallas. Det var kallt och blött, så vi fick korta ner träffen och vi pratade lite mer om elden och vad man behöver tänka på när man eldar. Mycket för att det var så mycket skönare att sitta nära värmen från elden. När vädret inte är med så gäller det att anpassa sig.

Den 10 april träffades vi vid Dammsjöås utanför Alingsås. Vi pratade om vårtecken och allt som hade börjat växa då! Samarbetet med snokarna i Alingsås blev mycket uppskattat och roligt. Vi var många som tittade och lärde oss om knoppar och hur man kan se vad det är för träd genom att "nyckla" sig fram. Att lära sig vad man ska titta på för att bestämma vad trädet heter.

Den 1 maj träffades vi på parkeringen vid Stålebo dammar och vandrade sedan mot en bra utsiktsplats där vi kan spana på fåglarna. Vi fick lära oss lite om fåglarna vi såg och vad de heter. För de mindre som inte riktigt klarade av de stora kikarna tillverkade vi små egna av toarullar och snören.

Den 11 september var vi på Barnfestivalen på Nääs och visade upp vår verksamhet. Vi hade maskrace och nycklade löv tillsammans med en massa barn. Den 2 oktober var vi vid Sävåns naturreservat. Där utforskade vi vad som händer i naturen när hösten gör sitt intåg. Vad gör djuren och vad händer med växterna? Vi eldade och lekte baklänges kurragömma.

Den 6 november trotsade vi snön och åkte till Bävsjöryds Såg, Snick-Annas Holkverkstad. Vi testade att bygga hus till fåglarna som vi till våren kan hänga upp och se om någon flyttar in! Två av snokarna valde att göra holkar till fladdermöss. Vi hade superkul och vi kommer definitivt fortsätta med samarbete tillsammans med dem.

Vi hade den 20 november ett extra ordinärt snokande med en massa snokledare som fortbildade sig på en kurs på Sjöviksgården. Det var kallt, men oj vad vi hann med på två timmar när man har många som planerat och fixat innan. Första advent kom tidigt. Redan den 27 november firade vi ute med pepparkaksbak och mys med elden. Vi testade ny plats, Lilla Stamsjön vid badplatsen. Mycket fin plats och vi fick till och med sol på oss där.

Natursnokarna i Sjövik. I år har vi valt att jobba med ett vattentema samt att prata om allemansrätten med barnen. Vi har jämfört saltvatten, sötvatten samt vatten från en å. Vi har håvat, tittat på de olika djur- och växtlivet. Vi samlade material från de olika ställena och gjorde en tavla. Barnen har även målat de olika miljöerna.

Vi tog oss en härlig vinterpromenad och tittade på stranden, hur den ser ut på vintern. Det låg is på vissa delar av vattnet. Barnen var inte sugna på att bada, men de var fascinerade över hur stranden, sjön och träden såg ut på vintern. Vi fick chansen att titta närmare på iskristaller, då det varit dimma och kallt på natten/morgonen. Vi valde att använda materialet från Håll Sverige Rent: "Ali, Sara och Allemansrätten" när vi skulle berätta för barnen om allemansrätten. Vi delade upp den i olika kapitel och valde att arbeta med det när vi var i skogen. Sagan fångade barnens uppmärksamhet. Den var pedagogisk och förklarade delar av allemansrätten på ett enkelt och bra sätt. Vi kan se att barnen nu använder sig av allemansrätten när vi är ute, Allemansrätten kommer ofta upp när de pratar med varandra.

Fältbiologerna har tyvärr ingen verksamhet i Lerum. Lerums Naturskyddsförening avvaktar eventuella möjligheter att återstarta fältbiologverksamhet.

Lerum i januari 2017

Olov Holmstrand (ordf)

Lars-Erik Karlsson (vice ordf)

Bo Nilsson (sekr)

Dan Skarpsjö (kassör)

Kjell Hansson

Stefan Larsson

Jan Nordin

Bertil Svensson

Ingrid Ritola

Kennet Lundin

Erika Tyrberg

Naturskydds föreningen

Alla får del av Naturskyddsföreningens arbete för en välbevarad natur och en bättre miljö. Genom att bli medlem försäkras jag att Naturskyddsföreningen kan fortsätta arbetet för en bättre miljö.

Jag heter _____ Född år _____

Adress _____

Postadress _____

Telefon _____ - _____ e-post _____

Familjemedlemmarnas namn _____

- Jag vill bli fullbetalande medlem 295:-
- Ungd under 25 år + Fältbiologerna 195:-
- Vi vill att hela familjen skall vara med 365:-
- Naturskyddsföreningen skickar inbetalningskort och välkommenpaketet till ovanstående adress.

Jag är intresserad av följande

Klimatfrågor – Handla miljövänligt – Bygga fågelholkar – Fågelstudier – Rädda Tornfalkar

Botanik – Planfrågor – Promenader – Miljö – Äta rätt – Fältbiologerna – Styrelsejobb

Smådjur i skogen – Rädda gammelskog – Natursnokarna. (Ringa in det du vill göra)

Scanna denna sida och skicka med e-post till: olle.holmstrand@telia.com,
så blir du medlem. Säng inga pengar nu.

Avsändare:
Olov Holmstrand
Torphagebacken 11
443 38 LERUM

Snokaktivitet på Barnfestivalen på Nääs med snokledaren Erika Tyrberg

Snokar på holkverkstaden

Snokar bakar pepparkakor till jul *Bilder: Erika Tyrberg*